

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЗАКОНЫ

Ватанны саклаганда һәлак булганнар истәлеген мәңгеләштерүнең аерым мәсьәләләрен Татарстан Республикасында җайга салу турында

Татарстан Республикасы
Дәүләт Советы тарафыннан
2026 елның 8 июнендә
кабул ителде

1 статья. Әлеге Законның җайга салу предметы

Әлеге Закон «Ватанны саклаганда һәлак булганнар истәлеген мәңгеләштерү турында» 1993 елның 14 гыйнварындагы 4292-І номерлы Россия Федерациясе Законы, «1941 – 1945 еллар Бөек Ватан сугышында совет халкының Жинүен мәңгеләштерү турында» 1995 елның 19 маендагы 80-ФЗ номерлы Федераль закон, бүтән федераль законнар нигезендә Ватанны саклаганда һәлак булганнар истәлеген мәңгеләштерүнең аерым мәсьәләләрен Татарстан Республикасында җайга сала.

2 статья. Ватанны саклаганда һәлак булганнар истәлеген мәңгеләштерү

1. Түбәндәгеләр истәлеге мәңгеләштерелергә тиеш:

Ватанны саклау буенча хәрби хәрәкәтләр барышында, башка хәрби бурычларны үтәгәндә яисә хезмәт йөкләмәләрен үтәгәндә һәлак булганнар;

башка дәүләтләр территорияләрендә хәрби бурычны үтәгәндә һәлак булганнар;

Ватанны саклаганда алынган яралардан, контузияләрдән, гарипләнүләрдән яисә авырулардан, күрсәтелгән нәтиҗәләрнең кайчан барлыкка килүенә карамастан, вафат булганнар, шулай ук хәрби хәрәкәтләр барышында, башка хәрби бурычларны үтәгәндә яисә хезмәт йөкләмәләрен үтәгәндә хәбәрсез югалганнар;

барлыкка килгән хәрби шартлар аркасында тоткынлыкка элгеп һәлак булганнар, вафат булганнар, ләкин үз намусын һәм вөжданын югалтмаганнар, Туган иленә хыянәт итмәгәннәр.

2. Әлеге Законның гамәлдә булуы шулай ук Украина, Донецк Халык Республикасы, Луганск Халык Республикасы, Запорожье өлкәсе һәм Херсон өлкәсе

территорияләрендә махсус хәрби операция барышында бурычлар үтәгәндә яисә Россия Федерациясе территориясенә кораллы басып керүгә каршы торы буенча, Россия Федерациясе Дәүләт чигендә һәм Украина, Донецк Халык Республикасы, Луганск Халык Республикасы, Запорожье өлкәсе һәм Херсон өлкәсе территорияләрендә махсус хәрби операция үткөрү районнарына чиктәш Россия Федерациясе субъектларының чик буй территорияләрендә хәрби провокация барышында бурычлар үтәгәндә һәлак булганнар (яралардан, контузияләрдән, гарипләнүләрдән яисә авырулардан вафат булганнар) истәлеген мәңгеләштерүгә дә кагыла.

3. Россияне саклаганда һәлак булган чит ил гражданны шулай ук ихтирам белән искә алына.

4. Ватанны саклаганда аерым батырлык күрсәткән берләшмәләр, кушылмалар һәм оешмалар истәлеген мәңгеләштерелергә тиеш, шулай ук Ватаныбыз халыкларының каһарманлыгы, батырлыгы һәм ныклыгы символлары буларак тарихка кереп калган хәрби хәрәкәтләр урыннары мәңгеләштерелә.

3 статья. Ватанны саклаганда һәлак булганнар истәлеген мәңгеләштерү рәвешләре

1. Ватанны саклаганда һәлак булганнар истәлеген мәңгеләштерү Татарстан Республикасында «Ватанны саклаганда һәлак булганнар истәлеген мәңгеләштерү турында» 1993 елның 14 гыйнварындагы 4292-І номерлы Россия Федерациясе Законнда, бүтән федераль законнарда һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән рәвешләрдә, шул исәптән түбәндәге рәвешләрдә, гомуми ашырыла:

1) Ватанны саклаганда һәлак булганнар жәсәдләрен күмү һәм яңадан күмү, хәрби каберлекләрен саклап калу һәм төзекләндерү, Ватанны саклаганда һәлак булганнар жирләнгән башка урыннарны саклап калу һәм төзекләндерү, Ватанны саклаганда һәлак булганнар истәлеген мәңгеләштерүче кабер ташлары, һәйкәлләр, стелалар,obeliskлар, башка мемориаль корымнар һәм объектлар урнаштыру;

2) Ватанны саклаганда һәлак булганнарның батырлыклары белән тарихи бәйләнеше булган аерым территорияләрен саклап калу һәм төзекләндерү;

3) Ватанны саклаганда һәлак булганнар турындагы материалларны массакүләм мәгълүмат чараларында һәм «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә бастырып чыгару, аларның батырлыкларына багышланган сәнгать һәм әдәбият әсәрләрен булдыру, күргәзмәләр оештыру;

4) урамнарда һәм мәйданнарда, географик объектларда, дәүләт оешмаларына һәм муниципаль оешмаларда, шул исәптән мәгариф оешмаларына, Ватанны саклаганда һәлак булганнар исемнәрен бирү;

5) Ватанны саклаганда һәлак булганнарның һәм хәбәрсез югалганнарның исемнәрен һәм алар турында башка белешмәләрен Татарстан Республикасы Хәтер китабына керту.

2. Татарстан Республикасында Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары һәм жирле үзидарә органнары, ижтимагый-дәүләти берләшмәләр, ижтимагый берләшмәләр, оешмалар карары буенча Ватанны саклаганда һәлак

булганнар истәлеген мәңгеләштерүнең башка чаралары гамәлгә ашырылырга мөмкин.

4 статья. Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарының Ватанны саклаганда һәлак булганнар истәлеген мәңгеләштерү буенча вәкаләтләре

1. Татарстан Республикасы Дәүләт Советының Ватанны саклаганда һәлак булганнар истәлеген мәңгеләштерү буенча вәкаләтләренә түбәндәгеләр керә:

1) Ватанны саклаганда һәлак булганнар истәлеген мәңгеләштерүнең аерым мәсьәләләрен законнар белән җайга салу;

2) Ватанны саклаганда һәлак булганнар истәлеген мәңгеләштерү максатларында Татарстан Республикасының истәлекле даталарын билгеләү;

3) Ватанны саклаганда һәлак булганнар истәлеген мәңгеләштерү хакында Татарстан Республикасы законнарының үтәлешен тикшереп торуны гамәлгә ашыру;

4) Россия Федерациясе законнары һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә бүтән вәкаләтләр.

2. Татарстан Республикасы башкарма хакимияте органнарының Ватанны саклаганда һәлак булганнар истәлеген мәңгеләштерү буенча вәкаләтләренә түбәндәгеләр керә:

1) Россия Федерациясе законнары һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә Ватанны саклаганда һәлак булганнар истәлеген мәңгеләштерү чараларын Татарстан Республикасында гамәлгә ашыру максатларында Татарстан Республикасы норматив хокукый актларын кабул итү;

2) Татарстан Республикасы Хәтер китабын алып бару һәм саклау тәртибен раслау;

3) Ватанны саклаганда һәлак булганнар истәлеген мәңгеләштерү чараларын гамәлгә ашыру, шул исәптән Ватанны саклаганда һәлак булганнарның җирләнмәгән жәсәдләрен күмү турында карарлар һәм (яисә) билгесез хәрби каберлекләргә күчерү турында карарлар кабул итү;

4) Россия Федерациясе норматив хокукый актлары белән бүтән гавами хакимият органнары вәкаләтләренә кертеп каралмаган өлешендә Ватанны саклаганда һәлак булганнарның жәсәдләрен күмү (яңадан күмү) буенча барлык тиешле чаралар үткөрүне тәмин итү;

5) Ватанны саклаганда һәлак булганнар истәлеген мәңгеләштерү мәсьәләләре буенча федераль дәүләт хакимияте органнары, җирле үзидарә органнары, иҗтимагый-дәүләти берләшмәләр, иҗтимагый берләшмәләр, эзләү эшләрен алып баруга вәкаләтле оешмалар белән үз компетенциясе чикләрендә үзара хезмәттәшлек итү;

6) Татарстан Республикасы территориясендәге хәрби каберлекләргә жәсәдләре җирләнгән Ватанны саклаганда һәлак булганнарның исемнәре язылган исемлекләр төзү;

7) билгесез хәрби каберлекләргә зыян килү яисә табылу урыныннан күчерү ихтималы булган төзелеш, җир, юл эшләрен һәм башка эшләргә башкаруга тыю рәвешендә чикләү билгеләү;

8) региональ әһәмияттәге Бөек Ватан сугышы һәйкәлләрен саклап калу һәм реставрацияләү, аларны Бөек Ватан сугышында совет халкының Жңңүе турында истәлеккә карата лаеклы һәм ихтирамлы мөнәсәбәтне күрсәткән хәлдә тоту;

9) Ватанны саклаганда һәлак булганнар истәлеген мәңгеләштерүче кабер ташлары, һәйкәлләр, стелалар,obeliskлар, башка мемориаль корылмалар һәм объектлар урнаштыру өчен нигез булган вакыйгаларны, фактларны һәм шәхесләрне популярлаштыруга булышлык күрсәтү;

10) Татарстан Республикасы карамагындагы Бөек Ватан сугышы һәйкәлләренә, хәрби каберлекләргә мәгълүмати язмалар һәм билгеләр урнаштыру;

11) Россия Федерациясе законнары һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә бүтән вәкаләтләр.

3. Әлеге статьяның 2 өлешендә күрсәтелгән вәкаләтләр Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты тарафыннан яисә ул вәкаләтләр биргән Татарстан Республикасы башкарма хакимияте органы (органнары) тарафыннан гамәлгә ашырыла.

5 статья. Жирле үзидарә органнарының Ватанны саклаганда һәлак булганнар истәлеген мәңгеләштерү буенча вәкаләтләре

Жирле үзидарә органнарының Ватанны саклаганда һәлак булганнар истәлеген мәңгеләштерү буенча вәкаләтләренә түбәндәгеләр керә:

1) тиешле муниципаль берәмлекләр территорияләрендәге Ватанны саклаганда һәлак булганнар истәлеген мәңгеләштерүче хәрби каберлекләрне, мемориаль корылмаларны һәм объектларны тәртиптә тоту һәм төзекләндерү чараларын, шулай ук Татарстан Республикасы территориясендә чит ил хәрби хезмәткәрләре каберлекләрен карап тору буенча хөкүмәтара килешүләрне гамәлгә ашыру эшләрен башкару;

2) тиешле муниципаль берәмлекләр территорияләрендәге хәрби каберлекләрнең исәбен алып бару;

3) яңа хәрби каберлекләр өчен резерв мәйданнар булдыру;

4) хәрби каберлекләрдән читтә урнашкан һәм Мәңгелек ут яисә Хәтер уты булган мемориаль корылмаларны үзәкләштерелгән исәпкә алуны оештыру максатларында Ватанны саклаганда һәлак булганнар истәлеген мәңгеләштерү буенча вәкаләтле федераль башкарма хакимият органы белән үзара хезмәттәшлек итү;

5) жирле үзидарә органнары карамагындагы Бөек Ватан сугышы һәйкәлләренә, хәрби каберлекләргә мәгълүмати язмалар һәм билгеләр урнаштыру;

6) жирле (муниципаль) әһәмияттәге Бөек Ватан сугышы һәйкәлләрен саклап калу һәм реставрацияләү, аларны Бөек Ватан сугышында совет халкының Жңңүе турында истәлеккә карата лаеклы һәм ихтирамлы мөнәсәбәтне күрсәткән хәлдә тоту;

7) Россия Федерациясе законнары һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә бүтән вәкаләтләр.

6 статья. Татарстан Республикасы Хәтер китабы

1. Гражданнарда Ватаныбыз тарихына карата хөрмәт уяту һәм ныгыту, Ватанны саклаганда һәлак булганнар истәлеген мәңгеләштерү максатларында Татарстан Республикасы Хәтер китабы чыгарыла.

2. Татарстан Республикасы Хәтер китабын алып бару һәм саклау тәртибе Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты яисә ул вәкаләт биргән Татарстан Республикасы башкарма хакимияте органы тарафыннан раслана.

3. Жирле үзидарә органнары муниципаль норматив хокукый актларда билгеләнгән тәртиптә Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренә Хәтер китапларын чыгарырга хокуклы.

7 статья. Дәүләт оешмаларына һәм муниципаль оешмаларга, урамнарга һәм мәйданнарга, географик объектларга Ватанны саклаганда һәлак булганнар исемнәрен бирү тәртибе

1. Татарстан Республикасы тарафыннан гамәлгә куелган оешмаларга Ватанны саклаганда һәлак булганнар исемнәрен бирү Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты тарафыннан билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.

2. Тиешле муниципаль берәмлек тарафыннан гамәлгә куелган оешмаларга Ватанны саклаганда һәлак булганнар исемнәрен бирү тәртибе муниципаль норматив хокукый актларда билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.

3. Урамнарга һәм мәйданнарга Ватанны саклаганда һәлак булганнар исемнәрен бирү муниципаль норматив хокукый актларда билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.

4. Татарстан Республикасы территориясендәге географик объектларга Ватанны саклаганда һәлак булганнар исемнәрен бирү «Географик объектлар исемнәре турында» 1997 елның 18 декабрендәге 152-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә гамәлгә ашырыла.

8 статья. Татарстан Республикасы территориясендәге Бөек Ватан сугышы һәйкәлләренә, хәрби каберлекләренә сакланышын тәмин итү

1. Бөек Ватан сугышы һәйкәлләренә Бөек Ватан сугышы вакыйгалары, анда катнашучылар, аның ветераннары һәм корбаннары истәлеген мәңгеләштерүче скульптура, архитектура корылмалары һәм башка мемориаль корылмалар һәм объектлар, шул исәптән Бөек Ватан сугышы елларында Ватанны саклаганда һәлак булганнар каберлекләре һәм Бөек Ватан сугышы корбаннары каберлекләре күрсәтелгән каберлекләрдә урнашкан кабер ташлары, һәйкәлләр, стелалар,obeliskлар, киртә өлешләре һәм башка мемориаль корылмалар һәм объектлар белән бергә, керә.

2. Бөек Ватан сугышы һәйкәленә Бөек Ватан сугышы һәйкәле турында мәгълүматны үз эченә алган язмалар һәм билгеләр урнаштырылган булырга тиеш. Мәгълүмати язмаларда һәм билгеләрдә Бөек Ватан сугышы һәйкәлләре урнаштыру өчен нигез булган вакыйгалар турында белешмәләренә үз эченә алган тарихи

белешмә, Ватанны саклаганда һәлак булганнарның батырлыгы турында мәгълүмат һәм башка белешмәләр (тарихи документларны һәм фотоматериалларны кертәп) булырга тиеш. Мәгълүмати язмаларда һәм билгеләрдә шулай ук булган вакыйгалар һәм күрсәтелгән затлар турында тарихи белешмәне, видеоматериалларны һәм башка материалларны үз эченә алган «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендәге мәгълүмат ресурсларына күчүне тәмин итә торган график идентификаторлар – QR-кодлар булырга мөмкин.

3. Татарстан Республикасы башкарма хакимиятенә вәкаләтле органнары һәм жирле үзидарә органнары үз вәкаләтләре кысаларында Бөек Ватан сугышы һәйкәлләрен саклап калу, аларны Бөек Ватан сугышында совет халкының Җиңүе турында истәлеккә карата лаеклы һәм ихтирамлы мөнәсәбәтне күрсәткән хәлдә тоту өчен җаваплы.

4. Бөек Ватан сугышы һәйкәлләрен саклап калу һәм реставрацияләү региональ әһәмияттәге һәйкәлләргә – Татарстан Республикасы бюджетыннан һәм жирле (муниципаль) әһәмияттәге һәйкәлләргә жирле бюджетлардан акчалар бүлеп бирү, шулай ук физик һәм юридик затларның иганәләре белән тәмин ителә.

5. Ватанны саклаганда һәлак булганнар каберлекләре аларда урнашкан кабер ташлары, һәйкәлләр, стелалар,obeliskлар, киртә өлешләре һәм башка мемориаль корылмалар һәм объектлар белән бергә хәрби каберлекләр була.

6. Хәрби каберлеккә хәрби каберлек турында мәгълүматны үз эченә алган язмалар һәм билгеләр урнаштырылган булырга тиеш. Мәгълүмати язмаларда һәм билгеләрдә мемориаль корылмалар һәм объектлар урнаштыру өчен нигез булган вакыйгалар турында белешмәләргә үз эченә алган тарихи белешмә, Ватанны саклаганда һәлак булганнарның батырлыгы турында мәгълүмат һәм башка белешмәләр (тарихи документларны һәм фотоматериалларны кертәп) булырга тиеш. Мәгълүмати язмаларда һәм билгеләрдә шулай ук булган вакыйгалар һәм күрсәтелгән затлар турында тарихи белешмәне, видеоматериалларны һәм башка материалларны үз эченә алган «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендәге мәгълүмат ресурсларына күчүне тәмин итә торган график идентификаторлар – QR-кодлар булырга мөмкин.

7. Бөек Ватан сугышы һәйкәлләренә, хәрби каберлекләргә мәгълүмати язмалар һәм билгеләр кую бурычы тиешле Бөек Ватан сугышы һәйкәлләре һәм хәрби каберлекләр беркетелгән Татарстан Республикасы башкарма хакимиятенә вәкаләтле органнарына һәм жирле үзидарә органнарына йөкләнә.

8. Россия Федерациясә халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарихи һәм мәдәни ядкарьләре) дип танылган хәрби каберлекләргә саклап калуны тәмин итү максатларында алар урнашкан урыннарда Россия Федерациясә законнарында билгеләнгән тәртиптә мәдәни мирас объектларын саклау зоналары билгеләнә.

9. Хәрби каберлекләргә зыян килү ихтималы булган капитал төзелеш объектын төзү, реконструкцияләү, капитал ремонтлау шәһәр төзелешә эшчәнлегә турындагы законнар таләпләренә ярашлы рәвештә башкарыла, ә хәрби каберлекләргә зыян килү ихтималы булган жир, юл эшләре һәм башка эшләр жирле үзидарә органнары белән килештерелгәннән соң гына башкарыла.

10. Яраксыз хәлгә килгән Ватанны саклаганда һәлак булганнар истәлеген мәңгеләштерүче хәрби каберлекләр, мемориаль корылмалар һәм объектлар җирле үзидарә органнары тарафыннан торгызылырга тиеш.

11. Гражданнар һәм юридик затлар хокукка ия булган җир кишәрлекләрендәге хәрби каберлекләренң сакланышы өчен җаваплы.

9 статья. Ватанны саклаганда һәлак булганнар истәлеген мәңгеләштерү өлкәсендә агарту

1. Татарстан Республикасында, яшьләрдә Ватаныбыз тарихына һәм туган як тарихына карата хөрмәт, Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы өчен горурлык тәрбияләү, тарихның буыннан-буынга тапшырылуын саклап калу, Ватанны саклаганда һәлак булганнарның батырлыкларын, каһарманлыгын һәм кыюлыгын пропагандалау максатларында, Ватанны саклаганда һәлак булганнар истәлеген мәңгеләштерү өлкәсендә агарту чаралары, шул исәптән батырлык дәресләре, ачык лекцияләр, үткәрелә.

2. Әлеге статьяның 1 өлешендә күрсәтелгән чаралар Россия Федерациясе законнарында каралган таләпләрне үтәп үткәрелә һәм Россиянең хәрби дан көннәренә һәм истәлекле даталарына, Татарстан Республикасының истәлекле даталарына багышланырга мөмкин.

10 статья. Ватанны саклаганда һәлак булганнар истәлеген мәңгеләштерү чараларын финанс белән тәмин итү

Ватанны саклаганда һәлак булганнар истәлеген мәңгеләштерү белән бәйле чаралар үткөрүгә, шул исәптән Ватанны саклаучылар батырлыклары белән тарихи бәйләнешле булган аерым территорияләренң һәм объектларның корылышына, шулай ук күргәзмәләр һәм башка чаралар оештыруга чыгымнар дәүләт хакимияте органнары һәм җирле үзидарә органнары компетенциясенә ярашлы рәвештә Татарстан Республикасы бюджеты һәм җирле бюджетлар акчалары хисабына, шулай ук Россия Федерациясе законнарында тиелмаган бүтән чыганаclar хисабына башкарыла.

11 статья. Әлеге Законның үз көченә керүе

Әлеге Закон рәсми басылып чыккан көненнән үз көченә керә.

Татарстан Республикасы
Рәисе

Казан, Кремль
2026 ел, 19 июнь
№ 36-ТРЗ

Р.Н. Миңнеханов